

Numer 2(7)/2018

SECURITY REVIEW

Numer 2(7)/2018
(kwiecień – maj – czerwiec 2018)

Wydział Administracji i Nauk Społecznych
Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

ISSN 2543-6694

SECURITY REVIEW

NUMER 2(7)/2018

Drodzy czytelnicy,

Przedstawiam drugi numer czasopisma „Security Review”, w 2018 roku, w którym jako pierwszy przedstawiony został anglojęzyczny artykuł dotyczący problematyki szkolenia językowego w Polskich Siłach Zbrojnych. Z pewnością zainteresują Państwa szczególnie organizacje i certyfikacji językowych w naszej Armii.

Polecam Państwa uwadze również pozostałe artykuły, które dotyczą problematyki pomocy humanitarnej w rejonach objętych konfliktami zbrojnymi. Mam nadzieję, że staną się one dla Państwa cennym źródłem wiedzy i inspiracji.

Korzystając z okazji chciałbym poinformować Państwa, że dotychczasowa redaktor naczelna naszego czasopisma Pani Ewa Wolska-Liśkiewicz kończy współpracę z nami, ze względu na inne wyzwania, które czekają ją w życiu. Pani Ewo, dziękuję za sumienną pracę i gratulujemy z okazji nowych wyzwań.

Życzę miłej lektury i refleksji, zachęcając do publikowania w naszym kwartalniku.

W imieniu Rady Naukowej
i Zespołu Redakcyjnego
gen. bryg. rez. dr inż. Tomasz Bąk

W TYM NUMERZE:

English language training in the Polish Armed Forces

S. 3

Jacek Sadło

Łamanie międzynarodowego prawa humanitarnego na przykładzie konfliktu rosyjsko-gruzińskiego w 2008 roku

S. 10

Natalia Puc

Międzynarodowe prawo humanitarne w ramach konfliktu zbrojnego w Bośni i Hercegowinie

S. 19

Lidia Zych

ENGLISH LANGUAGE TRAINING IN THE POLISH ARMED FORCES

Jacek Sadło

The Grand Hetman Kostiantyn Ostrogski Lithuanian-Polish-Ukrainian Brigade

Abstract

Joining NATO in 1999 created the need for Poland to introduce regular English language teaching into the military training. In this work the author presents the English teaching and learning process in the Polish Armed Forces, conducted in accordance with NATO Standardization Agreement (STANAG 6001), along with the basic requirements concerning the language proficiency and challenges in the area to be met in the future.

Keywords: STANAG 6001, Speaking, English language training in PAF

Introduction

English language has been a vital element of the training in the Polish Armed Forces since Poland joined NATO and became a member of the international military community. Consequently, for the Polish military environment this fact resulted in the necessity to adjust to the new conditions. Except for the obvious aspects such as gaining new capabilities, developing higher procedural standards, purchasing modern equipment or raising the levels of military training, the new reality demanded the members of the military to acquire a certain fluency level of English which is treated as a lingua franca of military communication. As Gos (2009, p. 122) adds:

„in NATO Armed Forces, it is essential to gain the knowledge of the specific language that is used by army, navy and air force staff from many countries during international conflicts and subsequent peacekeeping missions or international training to work together efficiently”.

As far as the language training and examination are concerned, NATO provided the necessary aid and guidance in this matter through promulgating the Standardization Agreement regarding language proficiency levels. The document, commonly referred to as STANAG 6001, issued by NATO Standardization Agency on February 20, 2009, describes in detail the language fluency levels. Participating countries agree to adopt these for the purpose of: communicating language requirements for international staff appointments; recording and reporting, in international correspondence, measures of language proficiency; and comparing national standards through a standardised table while preserving each nation's right to maintain its own internal proficiency standards (NATO 2009).

Linguistic consequences of joining NATO by Poland

English is the official language of the worldwide military communication. After joining NATO structures in 1999, Poland faced, among others a new challenge of introducing the English language into everyday operating at various levels of military activity. It meant assigning English speaking personnel to participate in domestic or foreign military exercises, with multinational compositions, appointing officers and non-commissioned officers to NATO structures or manning the multinational military units whose official language is English. Needless to

say, the process of adapting to the new situation has still been ongoing yet, after nearly twenty years it can be described as successful due to the steadily increasing number of users of the language among the military. Polish soldiers can develop their language abilities by participating in the full time English language courses, organized by main military training centres and institutions or prepare on their own and take STANAG 6001 examinations to obtain a certificate at a given English language fluency level.

STANAG 6001 and the example of the speaking skill proficiency levels

In accordance with the regulations of NATO Standardization Agreement (STANAG 6001), language proficiency is evaluated in the four areas, representing the four skills of listening (L), speaking (S), reading (R) and writing (W). There are six language proficiency levels, coded from 0 to 5 and defined as follows: level 0 - no proficiency ; level 1 - survival; level 2 - functional; level 3 - professional; level 4 - expert, and level 5 - highly-articulate native (NATO 2009). In 2009 a plus indicator was introduced for levels 0-4. It is applied to describe a skill level which does not fully meet all of the criteria for the next higher base level but is halfway between them.

The criteria for particular levels are described in great detail. However, it is worth focusing on the speaking skill briefly as in practice it is the most used and desired language ability when it comes to operating in an English speaking environment.

In order to successfully communicate on a basic level, a candidate has to obtain at least level 1, which could be described as the ability to produce short conversations by means of simple grammar and vocabulary applied. The communication is rather basic, describing routine, everyday tasks or activities. Natural fluency is not expected and frequent errors in pronunciation, vocabulary, and grammar are common at this level.

As regards the level 2, specified as functional, it means the ability to communicate in everyday social and routine workplace situations (NATO 2009). A speaker is expected to confidently handle casual conversations on specific topics, from family matters, through travel to current events, even with native speakers. Spoken products are characterized by medium level of difficulty and sophistication in terms of structures, and occasional errors in pronunciation, vocabulary and grammar are acceptable. In the Polish Armed Forces, level 2 is probably most common as it is required for the majority of soldiers.

Level 3, described as professional, equals a production of extended discourses, ranging from informal conversations to formal discussions on a variety of topics, such as economics, culture, science, technology, philosophy as well as a speaker's professional field. First and foremost, the speaker can express his/her ideas with ease, through demonstrating language competence when conducting meetings, delivering briefings or other extended and elaborate monologues, hypothesising, and dealing with unfamiliar subjects and situations (NATO 2009). The speaker is able to produce structures in a flexible and elaborate manner, appropriate to the situation. The complete understanding of some cultural references is not expected and occasional yet not serious errors in pronunciation, grammar, or vocabulary are allowed. Level 3 is required for the majority of officers, both serving in Poland and in NATO structures or as part of foreign deployments.

As far as level 4, referred to as expert, is concerned, a speaker is expected to use the language with great precision, accuracy and fluency for all professional purposes including the representation of an official policy or point of view (NATO 2009). A high level of sophistication is expected in the demonstration of language skills among native speakers, during confe-

rences, lectures, presentations or briefings, requiring expressing disagreement. The speaker can effortlessly elaborate on a variety of topics, such as economics, culture or science in a style resembling that of a native speaker even if with non-native pronunciation shortcomings. Due to the increasing number of military personnel being deployed or assigned for posts in multinational structures, more and more military members decide to take the speaking skill at this level even though level 3 still prevails.

Level 5, described as highly-articulate native, means that the language abilities of a speaker are functionally equivalent to those of a well educated native speaker and the language accuracy, expressed through the application of vocabulary, idioms, colloquialisms, and cultural references, is accepted by well educated native listeners (NATO 2009).

STANAG 6001 in Poland - English language courses and examinations

In Poland, teaching and examining process is conducted in accordance with STANAG 6001, under the guidance and supervision of the Central Examinations Board for Foreign Languages of the Ministry of National Defence (CEBFL) in Łódź. This institution is responsible, among others for the preparation and organization of language exams, namely: English, French, German and Russian; the preparation and implementation of model exams; and conducting trainings for examiners. The Board announces the examination sessions and assigns examiners. It is estimated that the Board examines 2200 military and civilian personnel of the Ministry of National Defence every year. Expectedly, the largest number of language examinations concerns the English language. Altogether, sixteen examination sessions are scheduled for 2018. However, almost each exam session is dedicated for a different group of candidates. It means that a single session is entirely devoted to, e.g. military participants of English language full time courses, another one to soldiers or civilian workers of the Ministry of National Defence taking exams independently of courses; officer cadets of the fifth year, or military and civilian individuals undergoing a language certification, prior to their foreign deployment or appointment to NATO structures abroad.

Members of the Polish Armed Forces can participate in full time English language courses, conducted in the following training centres and military institutions: The Polish Armed Forces School of Languages, Central Examinations Board for Foreign Languages of the Ministry of National Defence in Łódź, Polish Air Force Academy in Dęblin, Polish Naval Academy of the Heroes of Westerplatte in Gdynia, Air Forces Training Centre in Koszalin, Military Police Training Centre in Mińsk Mazowiecki, War Studies University, Military University of Technology in Warsaw and General Tadeusz Kościuszko Military University of Land Forces in Wrocław. The English language courses cover levels 1-3. A single course lasting up to five months, and usually comprised of 650-700 lessons, is conducted simultaneously in every centre within the identical timeframe. As a result, all graduates of the courses take examinations at the same time in the aforementioned centres. As far as the materials used during the English language courses are concerned, the basis and main source of information is one of three Campaign. English for the military textbooks by Macmillan. The textbooks are strictly devoted to the field of military. It means that each unit, in its entirety, presents any given language aspect in the military context. As the Campaign. English for the military is basically constructed around the specifics of the Land Forces, the centres organizing language courses for the members of Navy, Air Forces or Military Police can also choose additional text books, such as Campaign. English for Law Enforcement by Macmillan in case of Military Police. However, the STANAG 6001 exams do not particularly favour any specific kind of forces but they rather focus on the general military area.

Due to the fact that the language proficiency is evaluated in the four areas of listening (L), speaking (S), reading (R) and writing (W), this fact is consequently reflected on a language certificate through the numbers of 1-5. Therefore, if a candidate's language certificate presents the sequence of, e.g. SLP (Standardised Language Profile) 3322, it equals 3 in listening, 3 in speaking, 2 in reading and 2 in writing. As far as the procedure of taking exams is concerned, it has to be explained that a participant of a full time language course, upon its completion, takes all of the four skills at a time. Attempting to pass single skills at a time is allowed without any restriction as to the number of repetitions. However, usually there are breaks of three months preceding each subsequent attempt, in case of non-participants of the full time English language courses. It is worth mentioning that a candidate has to obtain at least seventy per cent to receive an attempted fluency level. Upon gaining sixty per cent, a candidate is granted a plus indicator of the lower level. Therefore, a language certificate of SLP 2+32+3 means 2+ in listening, 3 in speaking, 2+ in reading and 3 in writing. Specific and more detailed requirements for proficiency levels can be found on the web page of the Central Examinations Board for Foreign Languages of the Ministry of National Defence (<http://wsnjo.wp.mil.pl/pl/index.html>).

In order to illustrate the recognition of achievements in the field of preparing and evaluating the military personnel in the last years, it is worth quoting these words:

„The examinations system existing in PAF has been receiving favourable opinions not only from military and civilian personnel in PAF, but also from employees of other ministries who willingly take the exams organized by the board. Exams conducted by the Central Examinations Board are known to be of a high linguistic standard and, undoubtedly, due to this factor, they are acknowledged by other ministries and Civil Service” (<http://wsnjo.wp.mil.pl/en/index.html>).

English language training in the Polish Armed Forces - current situation and challenges

The English language teaching in the Polish Armed Forces aims to provide the appropriate linguistic knowledge and abilities, necessary for the military environment to, among others successfully function within the NATO structures. The following analysis of the current situation and the related suggestions are meant to improve certain aspects of the aforementioned teaching process.

One of the most significant problems in the area of the English language in the military is the issue of its practical application by soldiers in their everyday duty. Frequently, attending a language course and achieving a satisfactory result from the examination is the primary, if not an only goal for a language course participant. Consequently, upon obtaining a STANAG 6001 language certificate, the graduate may not have a chance to make use of the gained knowledge and abilities in his/her later service and gradually lose the invested efforts. It seems reasonable, not only from the linguistic point of view, to encourage the decision makers to consider a careful and long term planning when appointing English speaking military personnel for certain posts. Then, prior to their appointment, soldiers could be directed to appropriate level English language courses to prepare, update and improve their knowledge and abilities. This way, the participation in a course is fully justified, it serves its purpose and first and foremost, its graduate is provided with the most useful and profitable long term form of linguistic preparation. Obviously, this solution also brings the most effective results in terms of the goals of the teaching process.

The engagement of the foreign members of the militaries in the English teaching process, conducted in Poland, could bring visible profits in a number of areas. Firstly, foreign officers and NCOs, being native speakers of English, could provide genuine materials from other militaries, whether in a written form such as reports, presentations, analyses or in a spoken form such as a variety of briefings. Secondly, they would familiarize the course participants with the specifics of operating in international environments and suggest the areas for improvement. Thirdly, what might be beneficial for both the teachers and the participants, they could even recommend modifying and improving the examinations formats. What is more, it seems to be a good idea to consider engaging NATO experts in the field as well as the lecturers and experts from other international military language centres and inviting them to a constant cooperation with the Polish military language centres. Needless to say, they would bring expertise and valuable guidance in terms of methodology. Moreover, regular workshops aimed at the exchange of best practises, novelties and expertise in the area could be established. As a result, the teaching process, including both teachers and military students, would benefit significantly and in a longer period of time, teaching military English could develop into a more academic field. If, as a result of a potential wide scale cooperation between the international military language centres, the Polish teachers could also familiarize with the specifics of language courses conducted in other centres, along with the teaching methods and materials, this would certainly bring positive teaching and learning results.

Even though, on the whole, the members of the military highly value the English language courses, they often underline the fact that, considering the entirety of the covered material, it seems that the primary aim of the courses is not to develop the general and practical knowledge of English but to prepare for the exams, in the first place. The participants of the courses are conscious of the pressure accompanying the examinations and predictably they can feel disappointed and frustrated with the amounts of unfamiliar vocabulary used in the reading or listening parts of the examinations, as if to verify a nearly encyclopaedic command of the English lexis. As a solution, they opt for being allowed to use dictionaries during examinations. Even if perceived as an advantage, it would also verify the actual examinees' abilities to make use of this tool.

The courses' graduates and participants frequently add that it would be reasonable to include a larger amount of genuine materials from the field of the military, such as various kinds of reports, documenting actual tasks and not only artificial ones, prepared exclusively for the needs of the courses. The soldiers believe that working with the real life material, also drawn from their own professional experience, would improve their command of military English.

It needs to be underlined that, despite the abovementioned remarks, the full time language courses still give a huge advantage to their participants. Candidates who are not lucky enough to attend them, are forced to make their efforts and individually prepare for the exams. Although revision courses, usually lasting about two months, are organized on a regular basis, the military members strongly emphasize their importance and cry out for a definitely larger amount of them. There is a particular need for the revision courses to be organized regularly, not only for the soldiers who take single skills at a time and for whom such a course is sufficient in this matter, but also for those who prepare to hold posts in international structures or foreign deployments. What is more, revision courses for the members of the Polish Armed Forces to be appointed to international posts, could also include social and cultural elements of the target environment. Then, revising English would bring

other useful and practical aspects to their preparation, as well.

The teaching of the so called General English could be introduced into the general military training. Taking into consideration the growing number of the already large Polish Armed Forces and a relatively long process of achieving particular levels of English language fluency, employing English teachers, whether as permanent military employees in particular units or contracted ones, such as teachers from local schools, would be profitable in the long run. Consequently, all soldiers in units would attend regular English classes, in different groups and levels. They would constantly learn, revise, improve and use English on a regular basis. Even if not granted the possibility to attend full time English courses, conducted in accordance with STANAG 6001, every soldier would have a meaningful opportunity to work with the language individually and what is crucial, systematically. The English language is a tool for the members of the Polish Armed Forces, another skill whose acquiring, especially when Poland is a NATO member, should be perceived as one of the most desired goals and most basic abilities to obtain. Thus, incorporating General English into regular military training seems to be justified. There is also another important and problematic issue which could be addressed through the application of the aforementioned idea. It is a common situation that, despite the verification conducted prior to the start of the language courses, conducted by means of placement tests, the participants individually still present different stages of language fluency within the same level. The situation can be explained in a number of ways, and one of them can be a very different language experience. Each participant of a given course has his/her own history of language learning. Some admit that their previous experience of learning and using the English language is not meaningful or even with long periods of breaks in between. Here, the introduction of General English into general military training could be an effective solution, creating everyday opportunities to gradually master English, not only for selected military individuals, but for entire units. Needless to say, the long term effects could be truly beneficial for the Polish Armed Forces.

Summary

Due to the fact that Poland joined NATO in 1999, the Polish Armed Forces had to adapt to the membership conditions, also through the application of the English language into everyday operating of multinational military exercises compositions, foreign deployments, or joint military commands. This resulted in the necessity to establish an extensive English language training for the Polish military personnel, to be conducted in accordance with the regulations of NATO Standardization Agreement (STANAG 6001), the document establishing the standards of language proficiency. Promulgated in 2009, STANAG 6001 lists the four areas of language fluency: listening (L), speaking (S), reading (R) and writing (W) and selects the six language proficiency levels, coded from 0 to, defined as follows: level 0 - no proficiency; level 1 - survival; level 2 - functional; level 3 - professional; level 4 - expert, and level 5 - highly-articulate native. The Annex to STANAG 6001 describes the requirements for particular levels, including a plus level constituting a halfway between levels, in the four language areas in great detail.

In Poland, teaching and examining process is conducted in accordance with STANAG 6001, under the guidance and supervision of the Central Examinations Board for Foreign Languages of the Ministry of National Defence (CEBFL) in Łódź, among others, responsible for the preparing and conducting the English, French, German, and Russian language exams. It acts as a supervising body over military training centres and institutions across Poland condu-

cting stationary language courses, level 1-3, and exams. The Board examines 2200 members of the military as well as civilian employees of the Ministry of National Defence every year.

The English language training in the Polish Armed Forces faces a number of challenges which could be addressed through the application of the following solutions:

- The practical application of English into soldiers' everyday duty, especially regarding language courses' graduates, can be enhanced by a more careful and long term planning on the side of decision makers, during appointing English speaking military personnel for certain posts,
- The engagement of the foreign members of the militaries in the English teaching process, conducted in Poland, as well as NATO experts, lecturers and experts from international military language centres with the aim of developing constant cooperation with the Polish military language centres,
- The establishing of series of regular workshops aimed at the exchange of best practises, novelties and expertise in the area of English language teaching,
- The introduction of the use of dictionaries during examinations, especially during reading parts which seem to verify the pure knowledge of vast numbers of words, rather than actual reading skills,
- The implementation of genuine materials from the field of the military, such as various kinds of reports, documenting actual tasks and not only artificial ones, prepared exclusively for the needs of the courses,
- The introduction of a larger number of revision courses, dedicated not only for the soldiers attempting single skills, but also for those who prepare to hold posts in international structures or foreign deployments with the social and cultural elements of the target environment,
- The introduction of the so called General English into the general military training, conducted on a regular basis, whether by permanent military employees in particular units or contracted ones, such as teachers from local schools, aimed at providing everyday opportunities to gradually master English, not only for selected military individuals, but for entire units, and intended to prevent the occurrences of huge discrepancies between the participants of the STANAG 6001 English language courses.

Bibliography:

1. *Annex A to NATO Standardization Agreement: Table of Language Proficiency Levels*. Second edition. NATO. (2009).
2. Gos, M. (2009). *English for Specific Purposes in NATO Armed Forces*. In: S. Szadyko, ed. *Komunikacja specjalistyczna, Tom II: Specyfika języków specjalistycznych* (Specialist communication, Vol 2: Specificity of specialist languages). Warsaw: Katedra Języków Specjalistycznych UW, pp. 122-130.
3. <http://wsnjo.wp.mil.pl/pl/index.html>.
4. *Standardization Agreement (STANAG 6001)*. Third edition. NATO. (2009).

ŁAMANIE MIĘDZYNARODOWEGO PRAWA HUMANITARNEGO NA PRZYKŁADZIE KONFLIKTU ROSYJSKO-GRUZIŃSKIEGO W 2008 ROKU

Natalia Puc

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

Abstract

Breaking international humanitarian law on the example of the Russian-Georgian conflict in 2008

International humanitarian law of armed conflicts is based on conventions from the turn of the 19th and 20th centuries and from the period after the Second World War. They contain fundamental and impassable rules of applying this law in specific situations. Unfortunately, there are cases of numerous violations of these laws, and one of the conflicts that became particularly bad in this respect was the war in Georgia in 2008. Numerous examples and reactions, not only directly involved in the conflict, but also of external institutions, show the scale of the problem of non-compliance and marginalization of humanitarian law.

Keywords: humanitarian law, international law, armed conflict, Russia, Georgia

Wstęp

„Ostatnie dziesięciolecie XX i początek XXI stulecia przyniosły nowy – przynajmniej, jeśli chodzi o skalę zjawiska – rodzaj konfliktów zbrojnych” (Łoś i Regina-Zacharski, 2010, s. 9). Współczesne toczące się konflikty militarne nie posiadają jednorodnego podłoża, lokalizacji czy dokładnie określonego celu. Niezależnie od miejsca, gdzie są rozgrywane dotyczą w różnym zakresie całej społeczności międzynarodowej. Wynika to między innymi z unowocześnionej technologii medialnej – która nadaje globalny wymiar każdemu konfliktowi, powiązań gospodarczych, migracji – a także współpracy oraz bezpieczeństwa międzynarodowego. Wiele jednak konfliktów współczesnych ma podłoże historyczne, najczęściej rozgrywają się o sporne terytoria graniczne lub jak w przypadku omawianej w tej pracy Rosji – która uważana za potęgę jest w stanie narzucić władzę innym krajom lub stara się podjąć działania do tego zmierzające. „Jedną z głównych przesłanek kryzysów na obszarze poradzieckim stanowi specyfika powstania nowych państw w miejsce dotychczasowych republik związkowych” (Łoś i Regina-Zacharski, 2010, s. 13). A więc nie trudno pojąć, że: „Działania wojenne, do jakich doszło w lecie 2008 roku na terytorium Gruzji, były punktem kulminacyjnym w paśmie narastającej wrogości występującej w relacjach pomiędzy Gruzją a Federacją Rosyjską” (Raubo, 2011, s. 115). Region, który okazał się polem walki zbrojnej, podlegał różnym zawirowaniom politycznym już od samego początku upadku ZSRR. Spory pomiędzy zainteresowanymi państwami nierzadko kończyły się działaniami zbrojnymi (o czym świadczą już wcześniejsze konflikty). Warto dodać, że wojna ta nie mogła być stadium przypadku tylko wcześniej zamierzonym, świadomym wynikiem działań obu państw.

1. Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych

Ze względu na całkiem inne metody walki współczesne konflikty cechują się większym odsetkiem zniszczeń wojennych i strat wśród ludności - również cywilnej. Doprowadziło to do czystek etnicznych, pozbawiając ludność swoich domów i zmuszając ją do emigracji. W każdym zakątku świata możemy dostrzec skutki wojny jakimi są bieda oraz ubóstwo. „Społeczność międzynarodowa w takich sytuacjach najczęściej udziela niezbędnej pomocy humanitarnej ludności cywilnej i stara się osiągnąć przywrócenie pokoju, aby umożliwić powrót uchodźcom” (Łoś i Regina-Zacharski, 2010, s. 14).

Międzynarodowe prawo humanitarne (nazwane również prawem konfliktów zbrojnych) jest uznawane za część prawa międzynarodowego publicznego. Służy ono: „rozwiązywaniu problemów humanitarnych wynikających z konfliktów zbrojnych, w szczególności poprzez normy prawne zawierające:

- ograniczenia w metodach i środkach prowadzenia działań zbrojnych oraz
- zasady ochrony mienia i ludności niezaangażowanej w działania zbrojne przed skutkami tych działań” (www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/prawo_miedzynarodowe/miedzynarodowe_prawo_humanitarne/ 03.06.2018).

Do fundamentalnych umów międzynarodowych w tym zakresie należą:

- dwie konwencje haskie (29 lipca 1899 r. i 18 października 1907 r.),
- oraz konwencje genewskie (12 sierpnia 1949 r.),
- również nie można zapomnieć o zwyczaju międzynarodowym, w ramach którego prace prowadzi Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża.

Podstawowe zasady odnoszące się do obszarów wojennych, które zostały wymienione w powyższych aktach określa się następująco:

1. Każda strona konfliktu musi rozróżniać ludność cywilną od sił zbrojnych. Wszystkie prowadzone ataki muszą być skierowane wyłącznie na cele wojskowe – nie dopuszczalne jest atakowanie cywilów. Osoby zaprzestające walki powinny być traktowane w sposób humanitarny. Nie dozwolone jest zabijanie przeciwnika nie mogącego się bronić.
2. Członkowie prowadzonego konfliktu nie mają swobody w wyborze metod walki ani broni – zabroniona jest broń, która powoduje nadmierne cierpienie i olbrzymie straty.
3. Wszyscy ranni w wyniku konfliktu muszą być objęci opieką strony, która ma ich w swojej kontroli.
4. Wszystkim jeńcom należy się poszanowanie życia, zdrowia, a także ochrona przed wszelkimi atakami agresji.

Powyższe normy powinny przestrzegać przede wszystkim państwa uczestniczące w konflikcie zbrojnym. „Zgodnie z art. 1 konwencji genewskich, państwa są obowiązane nie tylko do przestrzegania przepisów konwencji, ale także do dopilnowania przestrzegania ich we wszystkich okolicznościach” (www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/prawo_miedzynarodowe/miedzynarodowe_prawo_humanitarne/ 03.06.2018). Istotnym wydarzeniem na drodze egzekwowania międzynarodowego prawa humanitarnego było powołanie Międzynarodowego Trybunału Karnego, który jest odpowiedzialny za sądenie wszystkich osób, które w trakcie

konfliktu zbrojnego dopuścili się zbrodni i tym sposobem naruszyły zasady konwencji genewskiej. W tym samym zakresie ważną rolę odgrywa Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, który monitoruje przestrzeganie prawa humanitarnego oraz aktywnie uczestniczy w jego rozwoju.

Jednak pomimo licznych zapisów w aktach prawa międzynarodowego, warunki współwystępujące wraz z wystąpieniem wojny są całkiem dalekie od humanitaryzmu. Rządzą się swoimi prawami, gdzie nie brakuje okrucieństwa. Co za tym idzie, „niejednokrotnie humanitarne inicjatywy międzynarodowe w sposób absolutnie niezamierzony przyczyniają się do przedłużenia przemocy i stanowią źródła zasilania wojny” (Łoś i Regina-Zacharski, 2010, s. 14).

2. Wojna w Gruzji w 2008 roku. Krótka geneza i przebieg działań zbrojnych

Gruzja swoją niepodległość ogłosiła w 1990 roku, obierając tym samym kurs na pełne uniezależnienie od Rosji. „Szczególne znaczenie dla wytworzenia swoistej nowej jakości w relacjach w regionie miała tzw. rewolucja róż. Jej bezpośrednim wynikiem stało się skierowanie polityki zagranicznej na wektor prozachodni przez nowe władze Gruzji z prezydentem Micheilem Saakaszwilim na czele” (Raubo, 2011, s. 115). Po tym incydencie w 2004 roku relacje rosyjsko-gruzińskie znacznie się pogorszyły – można także mówić o sporadycznych incydentach zbrojnych. Rosja oczywiście stanowczo sprzeciwiała się gruzińskim aspiracjom do członkostwa w Unii Europejskiej oraz NATO, uwagę przykuwało również zacieśnienie relacji z państwami zachodu – między innymi z Polską i krajami bałtyckimi. W 2007 roku władze Gruzji wyszły z pomysłem utworzenia Autonomicznej Republiki Południowej Osetii – wchodzącej w skład Gruzji. Rok później sytuacja pomiędzy Gruzją a jej zbuntowanymi republikami: Osetią Południową i Abchazją zaczyna się zdecydowanie pogarszać. Republiki są wspierane przez siły Rosyjskie, które zresztą w tym samym czasie na południu swojego państwa – tuż przy granicy z Gruzją rozpoczynają manewry wojskowe. Osetia Południowa otrzymała wsparcie od sił rosyjskich, niepokojąca była również nadmierna aktywność Rosji w Abchazji. Nasiliły się także przeloty samolotów rosyjskich nad terytorium Gruzji. 7 sierpnia 2008 r. Osetyjczycy wysadzili ciężarówkę wiozącą gruzińskich policjantów i przystąpili do ataku na pograniczne wioski. Gruzini zaczęli ostrzał osetyjskiej stolicy, w wyniku której zginęło wielu mieszkańców tego miasta” (Łoś i J. Regina-Zacharski, 2010, s. 371). Gruzja tłumaczyła to prawem odwetu - w tym samym dniu prezydent Saakaszwili zaproponował Osetii przerwanie walk i podjęcie negocjacji. Jednak dwie godziny po zawieszeniu broni władze Gruzji powiadomiły o rozpoczęciu operacji mającej przywrócić porządek w Osetii Południowej. Warto wspomnieć, że tego samego dnia przejęły one kontrolę nad 5 wsiami w okolicy Cchinwali. Obydwie strony wzajemnie się obwiniały, jednak za główną przyczynę ataku Gruzinów można uznać przemieszczanie się sił rosyjskich prowadzących manewry w kierunku Osetii. W ciągu paru następujących dni oddziały wojsk rosyjskich zajęły terytorium nie tylko Osetii, ale również Abchazji. „Następnie przystąpiły do niszczenia gruzińskiej infrastruktury i bombardowania innych miast. Moskwa argumentowała swoją inwazję chęcią obrony własnych obywateli mieszkających na obszarach zagrożonych gruzińską agresją” (Łoś i J. Regina-Zacharski, 2010, s. 371). Jednym słowem atak ten został uznany za operację pokojową. W celu poskromienia wciąż trwającego konfliktu do Moskwy 12 sierpnia przylatuje prezydent Francji Nicolas Sarkozy jako mediator Unii Europejskiej. Zaniepokojenie akcją militarną Rosji wyrazili także prezydenci krajów Unii oraz Ameryki - prezydent Bush. Pomimo podpisaniu przez Gruzję rozejmu z Rosją – wojska rosyjskie nadal stacjonowały na terytorium Osetii. Po kilku dniach postanowiły się wycofać. „W ostatecznym

brzmieniu uzgodniony dokument przewidywał: zakaz używania siły, zakończenie wszelkich działań wojennych, przyzwolenie na pomoc humanitarną, powrót gruzińskich sił na miejsce wcześniejszego stacjonowania, powrót rosyjskich sił na linię sprzed wybuchu wojny; podjęcie przez rosyjskie siły pokojowe dodatkowych działań stabilizujących do czasu utworzenia odpowiedniego mechanizmu międzynarodowego oraz rozpoczęcie negocjacji międzynarodowych w zakresie przyszłego statusu Abchazji i Osetii Południowej” (Nowak-Far, 2008, s. 3). Nie sposób nie wspomnieć o skutkach jakie spowodowały powyższe działania militarne. „Wielu obrońców praw człowieka mówi o kilkuset zabitych cywilach, a Kreml o prawie 1500 osób” (Nowak-Far, 2008, s. 373).

3. Agresja czy samoobrona? Działania gruzińskich i rosyjskich sił zbrojnych podczas wojny sierpniowej w świetle prawa międzynarodowego.

W tym miejscu trzeba sobie zadać kilka fundamentalnych pytań, czy wojska rosyjskie miały prawo stacjonować w Gruzji przed sierpniem 2008 roku? Czy do legalnych należało użycie broni przez Gruzję w celu przywrócenia porządku konstytucyjnego oraz czy prowadzenie pokojowej misji przez Rosję było uzasadnione? Te pytania okazały się dość kontrowersyjne. Jednak „biorąc pod uwagę opinię komisji śledczej powołanej przez Komisję Europejską możemy stwierdzić, że za wywołanie konfliktu odpowiedzialne są obie strony i uznać, że żadna z nich nie zdecydowała się na drogę pokojowego załatwiania sporów, jak tego wymaga prawo międzynarodowe” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne Konflikt Rosyjsko-Gruziński w 2008 Roku, Tom II, Akademia Marynarki Wojennej Wydział Dowodzenia I Operacji Morskich, Gdynia 2011, s. 56). Raport sponsorowany przez Unię został opublikowany w 2009 r. Ekspertki z różnych dziedzin zarówno wojskowych, historycznych czy prawnych orzekli, że wojnę bezpośrednio rozpoczął atak Gruzji – który był niezgodny z prawem międzynarodowym. Jednak został on celowo sprowokowany przez wcześniejsze działania rosyjskie. Można śmiało stwierdzić, że działania Gruzji były sprzeczne z prawem, ale wystarczająco uzasadnione realną obawą. Trudno jest ocenić działania militarne porównując Rosję z Gruzją. Rosja jest potęgą, która już niejednokrotnie udowodniła jaką siłę i moc ma propaganda. Posiada silną armię, w porównaniu do Gruzji, która po zmianach politycznych oraz wcześniejszych konfliktach nie posiadała odpowiedniej obrony. Jeżeli mowa o wojnie morskiej w tym konflikcie to praktycznie nie istniała – była całkowicie zdominowana przez Rosję, która w tym przypadku przestrzegала międzynarodowych standardów. „Federacja Rosyjska osiągnęła bezsprzecznie sukces militarny, pokonując gruzińskie siły zbrojne i wkraczając na terytorium Gruzji” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 128). Mówiono, że „pod względem propagandowym w wojnie sukces odniosła Gruzja, jednak patrząc na „praktyczne” korzyści, na dłuższy okres zamroziła ona lub co najmniej spowolniła proces zbliżania się do struktur zachodnich” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 59). Zdecydowanie oddaliła się zarówno od Unii Europejskiej, jak i NATO (można stwierdzić, że to było głównym celem Rosji). Poniosła również liczniejsze straty materialne, ludnościowe oraz polityczne.

Wybuch powyższego konfliktu oczywiście łamał wszystkie umowy rozejmowe zawierane do tej pory pomiędzy Gruzją a jej dwoma regionami - Abchazją i Osetią Południową. Rosja wspierająca powyższe regiony niewątpliwie robiła bardzo wiele, by sprowokować Gruzję, której działanie niosło za sobą wielkie ryzyko, ponieważ nie była ona w stanie wygrać starcia zbrojnego z Rosją. „Trudno negocjować co do zasady możliwości użycia siły przez Gruzję wobec oddziałów separatystycznych na jej terytorium. Czy Osetia Południowa, której oddziały doko-

nywały ataków zbrojnych, podlegała ochronie Karty NZ jako tzw. władztwo faktyczne?" (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 70). Biegli w sporządzonym raporcie orzekli, że Osetię powinno się traktować raczej jako zbuntowane prowincje państwa gruzińskiego. Jej samo uznanie na arenie międzynarodowej jest minimalne. W jednym z memorandum Gruzja, Rosja, jak i Osetia zobowiązały się do nieużywania siły zbrojnej. Złamanie tego zakazu przez wojska gruzińskie można tłumaczyć działaniami zbrojnymi oddziałów osetyjskich. „Gdyby uznać Osetię Południową za władztwo faktyczne, korzystające z prawnomiędzynarodowej ochrony, to w przypadku ataku gruzińskiego Osetia Południowa mogłaby się powołać na prawo do samoobrony i na tej podstawie wezwać na pomoc Rosję” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 71). Jednak nic takiego nie miało miejsca. Operacja zbrojna Rosji nie miała żadnych podstaw prawnych w decyzji Rady Bezpieczeństwa. Nie spełniała również przesłanek interwencji humanitarnej. „Rosja mogła się jedynie powołać na samoobronę (artykuł 51 Karty NZ), wykroczyła jednak poza jej ramy” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 75). Bardzo duże szkody wyrządzone w infrastrukturze cywilnej i militarnej Gruzji przez Rosję trudno uznać za działanie zabezpieczające mocarstwo. Po prostu zagrożenie ze strony Gruzji nie było realne – nie istniało. Ta samoobrona Rosji przekształciła się w bardzo szybkim czasie w agresję i naruszyła integralność terytorialną zaatakowanego państwa. „Swą akcją zbrojną Rosja uzasadniała koniecznością i obowiązkiem ochrony obywateli rosyjskich za granicą. Poza przepisami własnej konstytucji powołała się na uznaną przez ONZ koncepcję odpowiedzialności za ochronę” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 76-77). Argument ten stał się nie do przyjęcia. Krajowe normy prawne nie stanowią legalnej podstawy użycia siły w obronie obywateli poza granicami państwa. Musi to odbywać się tylko na własnym terytorium. Jak również masowe nadawanie obywatelstwa rosyjskiego Gruzinom jest niedopuszczalne z uwagi na prawo międzynarodowe. Wiele razy pojawiało się również pytanie o legalności pobytu wojsk rosyjskich na terytorium Gruzji. Tłumaczono to jako kontyngent rosyjskich sił pokojowych. Jednak jak już można się domyślić, teza była nie do przyjęcia.

I Rosja, i Gruzja znajdują uzasadnienie swych działań, ale czy ich decyzje polityczne były i są właściwe? „Argumenty te nie usprawiedliwiają naruszeń prawa międzynarodowego, w tym międzynarodowego prawa humanitarnego. Rosja zwyciężyła militarnie, ale nie uspokoiła sytuacji w regionie kaukaskim, a być może stworzyła załazek przyszłych napięć i konfliktów” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 85).

4. Metody i środki walki podczas wojny rosyjsko-gruzińskiej w świetle międzynarodowego prawa humanitarnego

Odnosząc się do problematyki przestrzegania międzynarodowego prawa humanitarnego na przykładzie konfliktu w Gruzji 2008 r. należy zmierzyć się z faktem, że niekiedy ciężko będzie zweryfikować prawdziwość wszystkich informacji podawanych przez obie strony tego konfliktu. Niewiele więcej mogą wnieść organizacje międzynarodowe – zajmujące się ochroną praw człowieka, gdyż one same również bazowały na informacjach uzyskanych od zainteresowanych stron. „Z tym, że weryfikacja tych danych po stronie rosyjskiej była, jeśli wręcz niemożliwa to przynajmniej – bardzo utrudniona” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 108). Rosja bowiem wprowadziła na ten czas blokadę informacji. Szereg ważnych informacji zostało także zawartych w raporcie Unii Europejskiej wydanym dnia 30 września 2009 r. odnoszącym się w całości do konfliktu w Gruzji. Rosja prowadziła dobrze już znany rozgłos wiadomości propagandowych. Media rosyjskie tworzyły dość drastyczny i jednostronny przekaz kładąc akcent na wątek humanitarny. W prasie, telewizji czy radiu dominował obraz bezduszości

i ludzkich cierpień (często zadawany przez „gruzińskich agresorów”). Zdanie to podzielali także przedstawiciele państwa, opinię wygłosił w tym kontekście przewodniczący izby wyższej parlamentu Siergiej Mironow, określając działania gruzińskie następująco: „Ludzie nie będą mogli żyć w jednym kraju z tymi, którzy palili żywcem, rozjeżdżali czołgami i rozstrzeliwali ich rodzinę oraz przyjaciół, z tymi, którzy przepędzali ich z ojczystej ziemi, pozbawiali ich dachu nad głową i mienia, którzy strzelali w plecy naszym żołnierzom sił pokojowych i dobijali rannych” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 110). Jednak oficjalnych dowodów potwierdzających te słowa nigdy nie znaleziono. W przypadku tego międzynarodowego konfliktu zbrojnego, wszystkie działania podejmowane są na terenie Gruzji oraz jej prowincji. To Rosja wtargnęła na terytorium Gruzji. Rosyjskie wojska lądowe zajmowały kolejne miasta gruzińskie, a lotnictwo rosyjskie bombardowało największe miasta. Również rosyjska marynarka wojenna atakowała gruzińskie cele morskie.

„Międzynarodowe prawo humanitarne zakłada konieczność zachowania delikatnej równowagi między koniecznością wojskową a względami humanitarnymi” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 110). Art. 22 regulaminu dotyczącego praw i zwyczajów wojny lądowej, będącego załącznikiem do IV konwencji haskiej z dnia 18 października 1907 roku, określa w swej treści jasno, że „strony nie mają nieograniczonego prawa wyboru środków szkolenia nieprzyjacielowi” (Konwencja dotycząca praw i zwyczajów wojny lądowej (Dz.U. z 1927 r. Nr 21, poz. 161). Środki te mają za cel osłabić siły zbrojne nieprzyjaciela, a nie powodować ogromne straty oraz nadmierne cierpienie ludności. Prawo doboru środków do prowadzenia konfliktu zbrojnego nie jest nieograniczone! Każda broń, amunicja, pociski, które mogą spowodować nadmierne cierpienie, jest zabroniona. Kolejną podstawową zasadą jest konieczność ochrony ludności cywilnej, która nie bierze udziału w konflikcie przed skutkami działań wojennych. „Art. 48 protokołu I z 1977 roku stanowi, że strony konfliktu powinny zawsze odróżniać ludność cywilną od kombatanów oraz dobra o charakterze cywilnym od celów wojskowych i w związku z tym kierować swoje operacje jedynie przeciwko celom wojskowym” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 111). Celem każdego takiego ataku nie mogą być ani ludność cywilna, ani takowe inne cele, również nie można mówić o zastraszaniu.

W raporcie Human Rights Watch (HRW) pt.: „Georgia/Russia. Up in Flames. Humanitarian Law Violations and Civilian Victims in the Conflict over South Ossetia” zarówno Gruzja, jak i Rosja używały mało precyzyjnej broni, co jest zabronione w przypadku ostrzeliwania terenów o gęstym zaludnieniu. Wskazywane są tutaj wyrzutnie rakiet Grad oraz bomby kasetowe. Raport potwierdził także zarzuty wobec Gruzji. „Zarzut dokonania ludobójstwa na mieszkańcach Cchinwali – miało się ono dokonać poprzez: wykorzystanie wysoce nieprecyzyjnych wyrzutni rakietowych «Grad» do ostrzału w nocy z 7 na 8 sierpnia stolicy Osetii Południowej” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 113). Wykorzystanie tego ostrzelania na pewno niesłoby ze sobą wiele strat w cywilach, ale również w obiektach, jednak nie potwierdzono tzw. ataków bez rozróżnienia. Nie udowodniono, że ostrzał był skierowany wobec cywilów. Mówi się również o gruzińskich ostrzałach artyleryjskich paramilitarnych oddziałów Osetii Południowej w rejonie Dżawy. Przedstawiciele Rosji informowali o 2000 zabitych cywilów – obciążali Gruzję o wywołanie wojny. Późniejsze ustalenia oszacowały ok. 134 zabitych cywilów oraz ok. 60 żołnierzy rosyjskich. Oskarżenia rosyjskiej dają wiele do myślenia – już podczas wcześniejszych konfliktów pojawiały się bezpodstawne zarzuty, które nie odnajdywały potwierdzenia w faktach. Gruzja owszem korzystała z wyrzutni Grad, ale wyposażonych w lekkie rakiety artyleryjskie LAR-160. „Specyfika tej broni prowadzi do wniosku, iż ewentualny ostrzał celów znajdujących się w Cchinwali za jej pomocą prowadzono w sposób precyzyjny” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 115). Działania Gruzji były ściśle okre-

ślone na zniszczenie koszar południowoosetyjskich, które były odpowiedzialne za zbrojne incydenty. Ten fakt oznacza, iż strona gruzińska nie naruszyła w tym przypadku prawa międzynarodowego. Zdaniem HRW, obie walczące strony używały bomb kasetowych. Są one bardzo nieprecyzyjne. Ponadto około 10 procent używanych w nich pocisków to niewybuchy, które stanowią zagrożenie także po zakończeniu ataku. Rosyjskie samoloty według raportu zrzuciły również bomby, które m.in. 12 sierpnia zabiły co najmniej 11 cywilów – w tym holenderskiego dziennikarza. „Z miasta uciekło ponad 50 tys. osób, co stanowi około 80 procent jego mieszkańców” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 116). Rosja stanowczo zaprzeczyła użyciu bomb kasetowych. Jednak raport potwierdził ich używanie, które dokonywało się szczególnie w terenach zaludnionych oraz bez rozróżnienia z wielkim ryzykiem dla ludności cywilnej. „Cywile i obiekty cywilne [...] były atakowane bezpośrednio [...]. W wielu przypadkach ataki były dokonywane z naruszeniem zasady proporcjonalności” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 116). Gruzja przyznała się do używania tego rodzaju broni – jednak zastrzegła, że nigdy nie była skierowana przeciw cywilom ani obiektom zaludnionym i zamieszkałym przez ludność cywilną. Warto podkreślić, że w 2008 r. używanie tej broni było dozwolone jedynie na ataki bez rozróżnienia i wobec ludności cywilnej – były łamaniem międzynarodowego prawa humanitarnego (w przypadku Rosji). Misja Unii Europejskiej wskazała, że po stronie gruzińskiej również istniały ataki nieproporcjonalne, ale używanie wyłącznie przeciw celom wojskowym oraz po dokładnym zanalizowaniu użycia danej broni. Dokonywano ataków w sposób umiejętny, w celu zminimalizowania utraty przypadkowego życia ludzkiego. Siły gruzińskie przed ostrzałem używały amunicji dymnej – specjalnej by ostrzec ludność, „przypomniano także, iż strona gruzińska dnia 8 sierpnia 2008 roku o godzinie 15.00 ogłosiła trzygodzinne, jednostronne zawieszenie ognia, tak by pozostająca w rejonie walk ludność cywilna mogła go opuścić” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 120). Warto dodać, że południowoosetyjskie siły w obiektach cywilnych umieszczały swoich żołnierzy. Również podkreśla się tu przypadek, gdzie rosyjski samolot ostrzelał szpital gruziński oznaczony znakiem czerwonego krzyża. „Zniszczeniu uległo także wiele obiektów kulturalnych, w tym pochodzący z przełomu X i XI wieku pałac arcybiskupi w Nikozi, jedyny zachowany w Gruzji przykład średniowiecznej architektury pałacowej” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 121). Rosja takim działaniem naruszyła międzynarodowe prawo zwyczajowe, znajdujące się między innymi w Konwencji haskiej o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego z dnia 14 maja 1954 roku. Warto podkreślić, że w trakcie bombardowania tegoż miejsca w środku znajdowali się miejscowi wyznawcy religii. Jak wskazuje ppłk Dariusz Brząkiewicz: „Poważnym problemem dla Gruzji stała się ludność cywilna, która uciekała przed walkami i Rosjanami, a szczególnie przed Osetyjczykami. Około 15 000 Gruzinów opuściło w czasie walk swoje domy w Osetii Południowej oraz Abchazji i nie mogą do nich wrócić” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 122). Rosjanie fatalnie zarządzili okupowanymi terenami – byli odpowiedzialni za wszelkie gwałty, morderstwa, palenie gruzińskich domów. Policja osetyjska prześladowała niewinną ludność gruzińską ze względów etnicznych oraz dokonywała mordów. W raporcie Misji UE czytamy, że na terenach pozostających pod kontrolą sił rosyjskich miały miejsce czystki etniczne – oznacza to w tym przypadku, że mieliśmy do czynienia ze zbrodnią międzynarodową (przeciwko ludzkości). Nieuzasadniona przemoc wobec Gruzinów była celową metodą walki. „W raporcie Misji UE przytoczono w tym kontekście przypadki egzekucji, gwałtów i innych przejawów przemocy na tle seksualnym, złe traktowanie i tortury, w tym złe traktowanie i tortury wobec jeńców, dokonywanie nielegalnych zatrzymań ludności cywilnej, arbitralne aresztowania i branie zakładników” (Międzynarodowe Prawo Humanitarne..., 2011, s. 123). Strona rosyjska nagminnie łamała międzynarodowe prawo humanitarne na okupowanych terenach, za które była w całości odpo-

wiedzialna, ponieważ mocno wspierała separatystów, a wręcz zaostrzała ich do walki.

5. Instytucje Unii Europejskiej, a pomoc humanitarna Gruzji

Dnia 1 września 2008 r. w Brukseli został zwołany nadzwyczajny szczyt Rady Europejskiej poświęcony Gruzji. „Na szczycie miały zostać poruszone w szczególności kwestie pomocy dla Gruzji oraz przyszłych relacji z Rosją” (Nowak-Far, 2008, s. 169). Szczyt ten stał się impulsem dla wszystkich instytucji Unii Europejskiej, jednak najważniejsze kroki podjęła Komisja Europejska. „Już 7 września wydano decyzję o przeznaczeniu 6 mln euro na pomoc humanitarną dla obszarów dotkniętych konfliktem” (Nowak-Far, 2008, s. 169). Była to pierwsza międzynarodowa pomoc dla Gruzji po wojnie, obejmowała najbardziej zapalne punkty tego państwa. Dystrybucją środków zajęły się takie organizacje jak: ONZ, Czerwony Krzyż oraz Czerwony Półksiężyc. Komisja skierowała również do Gruzji ekspertów, którzy mieli oszacować, w jakim zakresie pomoc humanitarna jest potrzebna tamtejszym regionom. Okazało się, że na pomoc ok. 30 tys. przesiedleńcom trzeba przeznaczyć ok. 110 mln euro. A cała Gruzja w ciągu trzech lat potrzebuje ok. 2,38 mld euro na odbudowę. „Spośród całej oferowanej pomocy największą sumę zaoferowała Wspólnota, przeznaczając na odbudowę Gruzji na najbliższe 3 lata 863 mln euro (1,1 mld dolarów). Ponad dwie trzecie tej sumy wyłoży sama Komisja Europejska” (Nowak-Far, 2008, s. 170). Środki te zostały przeznaczone w znacznej części na pomoc humanitarną – przesiedlenia ok. 350 tys. uchodźców, którzy musieli opuścić miejsce swojego zamieszkania przed wojną, a także w trakcie jej trwania.

Ważne kroki podjęła także Rada Unii Europejskiej. Na uwagę zasługuje misja EUMM (Europejska Misja Monitorująca). „Skutkiem tego było przybycie 1 października do rejonów konfliktu 200 obserwatorów, których podstawowym zadaniem było nadzorowanie realizacji przez stronę rosyjską porozumienia Sarkozy-Miedwiediew z 8 września” (Nowak-Far, 2008, s. 171). EUMM wypełniała zadania stabilizacyjne, między innymi zagwarantowanie bezpieczeństwa uchodźcom.

Zakończenie

W trakcie konfliktu rosyjsko-gruzińskiego w 2008 r. miały miejsce przypadki naruszające międzynarodowe prawo humanitarne. Choć po stronie gruzińskiej były one tylko incydentalne, to oddziały separatystyczne wraz z siłami rosyjskimi naruszały je drastycznie. Ataki były wymierzone z naruszeniem zasad proporcjonalności, często w cele cywilne bez rozróżnienia celów wojskowych. Siły okupacyjne odpowiadają też za poważne naruszenia międzynarodowego prawa karnego, tutaj trzeba głównie przytoczyć czystki etniczne. Również brak szacunku do jeńców oraz liczne zbrodnie.

Bibliografia

1. Dziuba J. (2009). Unia Europejska, a Gruzja, *Analizy natolińskie*. 10 (42).
2. Konwencja dotycząca praw i zwyczajów wojny lądowej (Dz.U. z 1.927 r. Nr 21, poz. 161).
3. Łoś R., Regina-Zacharski J. (2010). *Współczesne konflikty zbrojne*. Warszawa: PWN.
4. *Międzynarodowe Prawo Humanitarne - Konflikt Rosyjsko-Gruziniński w 2008 roku, Tom II*. (2011). Gdynia: Akademia Marynarki Wojennej Wydział Dowodzenia I Operacji Morskich.

5. Nowak-Far A. (2008). Unia Europejska wobec współczesnych problemów polityki. Warszawa: KSAP.
6. Raubo, J. (2011). Wpływ doświadczeń z konfliktu gruzińsko-rosyjskiego z 2008 roku na wizję współczesnego bezpieczeństwa międzynarodowego. Wybrane płaszczyzny. Przegląd Strategiczny nr 2/2011, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza. Poznań.
7. www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/prawo_miedzynarodowe/miedzynarodowe_prawo_humanitarne/.

MIĘDZYNARODOWE PRAWO HUMANITARNE W RAMACH KONFLIKTU ZBROJNEGO W BOŚNI I HERCEGOWINIE

Lidia Zych

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

Abstract

International humanitarian law under the armed conflict in Bosnia and Herzegovina

Every armed conflict brings with it extreme inconveniences and injustices towards the society that is covered by it. Therefore, all legal norms that provide minimum human dignity and security should be universally used. Humanitarian law has a long history and has changed over many years, starting from the mid-nineteenth century. Its elementary rules of application are essential to ensure the best possible efficiency. The conflict in Bosnia and Herzegovina shows very well how humanitarian law was not only applied, but also whether it was effective and sufficient, with the important role of the International Criminal Court in mind.

Keywords: humanitarian law, international law, human rights, armed conflict, Bosnia and Herzegovina

Wstęp

Celem artykułu jest ukazanie historycznej ewolucji i uregulowań międzynarodowego prawa humanitarnego, jego instrumentów, podstawowych zasad jakimi się kieruje oraz jego ścisłych powiązań z ochroną praw człowieka na tle wojny w Bośni i Hercegowinie.

Konflikty zbrojne od zawsze „towarzyszyły” ludziom, dotknęły każdej cywilizacji z taką stałością, że przez wiele wieków historia ludzkości była ściśle powiązana z biegiem wydarzeń wojennych. Jednak dopiero w okresie maksymalnego rozwoju technologicznego wojna ukazała swoją przerażającą „twarz” okrutnego barbarzyńcy, gdzie najwyższą cenę płaci zawsze ludność cywilna. Obecnie na świecie toczy się ponad dwieście konfliktów zbrojnych, wśród nich możemy wyróżnić:

- konflikty terytorialne - mające podłoże w niemożności wypracowania konsensusu dotyczącego kwestii podziału spornego terytorium;
- konflikty na tle etnicznym - są one skutkiem ucisku nieistniejącego równouprawnienia politycznego, usiłowania wynaradawiania mniejszości narodowych w kraju gdzie dominuje jedna grupa etniczna lub na terenach okupowanych przez inne państwo;
- konflikty na tle ekonomicznym - powodowane ogromnym zróżnicowaniem poziomu życia;
- konflikty na tle religijnym - wywołane przede wszystkim brakiem chęci zainicjowania dialogu i wypracowania norm współżycia różnych grup wyznaniowych;
- konflikty na tle kulturowym - wynikające z braku możliwości sformułowania generalnie uznawalnych zasad, koegzystencji społeczności z różnych kręgów kulturowych (Kubiak, 2005, s. 12).

Wyżej wymienione konflikty niosą ze sobą zniszczenie, degradację, terror, masowe mordy i prześladowania ludności cywilnej, upadek gospodarki, śmierć, głód, choroby fizyczne i psychiczne, ból osób, które straciły najbliższych.

Aby zagwarantować pomoc ofiarom konfliktów już w drugiej połowie XIX w. zaczęły się prace nad kodyfikacją prawa humanitarnego. Wraz z rozwojem poglądów politycznych i prawa międzynarodowego, państwa podjęły pracę nad ustaleniem zestawu pragmatycznych zasad, które równoważyłyby interesy militarne państw i potrzeby humanitarne.

Międzynarodowe prawo humanitarne - geneza

W każdym państwie prawo opiera się na zbiorze określonych założeń, które stanowią podwaliny dla rozwoju poszczególnych norm i to one kształtują charakter danej dziedziny prawa. Tak samo jest w przypadku międzynarodowego prawa humanitarnego (określanego często jako „prawo wojny” (Marcinko, 2011 – 2012, s. 13), „prawo wojenne” (Marcinko, 2011 – 2012, s. 13) czy też „prawo konfliktów zbrojnych” (Marcinko, 2011 – 2012, s. 13.), zdeterminowanego na przestrzeni lat przez szczególne zasady akceptowane przez podmioty i dyscyplinę prawa międzynarodowego.

Jak już wspomniano międzynarodowe prawo humanitarne zostało zapoczątkowane w drugiej połowie XIX w. poprzez podpisanie w 1856 r. Deklaracji paryskiej (https://www.mswia.gov.pl/ftp/OCK/dokumenty_Prawo_MPH/1856_16_IV_Deklaracja_w_przedmiocie_prawa_wojny_morskiej_Paryz.pdf, dostęp 30.04.2018, z dnia 26. 05. 2018) normującej prawa wojny morskiej i utworzenie przez szwajcarskiego filantropa Henriego Dunanta w 1863 r. Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża. Rok później została przyjęta pierwsza konwencja genewska (http://www.pck.org.pl/pliki/mph/1864_genewa_-_ranni_zolnierze.pdf, z dnia 26.05. 2018) regulująca dwie zasadnicze kwestie: pomoc i jednakowe traktowanie rannych na polu bitwy (niezależnie od tego, po której stronie walczą) oraz uregulowanie statusu personelu medycznego. Następne dwie deklaracje (petersburska 1868 r. (http://www.pck.org.pl/pliki/mph/1868_Petersburg_-_pociski_wybuchajace.pdf, z dnia 26.05 2018) i brukselska 1874 r. ([http://www.wiedza.szczytno.pl/strona,Deklaracja_brukselska_\(1874\).asp](http://www.wiedza.szczytno.pl/strona,Deklaracja_brukselska_(1874).asp), z dnia 26. 05. 2018)) odnosiły się do redukcji środków wojennych, prezentując jednocześnie pewien zbiór praw i zwyczajów wojennych. W latach 1899 i 1907 miały miejsce haskie konferencje pokojowe, a ich rezultatem była kodyfikacja prawa wojennego. Protokół genewski z 1925 r. (https://www.mswia.gov.pl/ftp/OCK/dokumenty_Prawo_MPH/1925_17_VI_Protokol_%20uzywania_gazow_duszacych.pdf, z dnia 26. 05 2018) zakazujący stosowania w czasie wojny gazów trujących i środków bakteriologicznych oraz Konwencje genewskie z 1929 r. (http://www.pck.org.pl/pliki/mph/1929_27_VII_Konwencja_Genewska_o_polepszeniu_losu_chorych_i_rannych_w_armjach_czynnych,%20Genewa.pdf, z dnia 26. 05 2018) o ochronie rannych i chorych w armiach polowych i o traktowaniu jeńców wojennych, które były owocem dramatycznych doświadczeń pierwszej wojny światowej. Dalsza ewolucja prawa humanitarnego miała miejsce po zakończeniu II wojny światowej, największego w historii konfliktu zbrojnego. Konfliktu, w którym na szeroką skalę zastosowano broń masowego rażenia, celowo bombardowano wsie i miasta, mordowano miliony niewinnych. Rok 1949 przyniósł uchwalenie czterech konwencji genewskich (zastąpiły one dotychczas obowiązujące konwencje, a ich autorzy zdając sobie sprawę z powszechnego łamania praw człowieka podczas niemiędzynarodowych konfliktów ustanowili wspólny dla czterech konwencji art. 3, zgodnie z którym strony walczące winne się stosować do określonych postanowień) odnoszących się do:

I – polepszenia losu rannych i chorych w armiach czynnych (http://www.pck.org.pl/pliki/mph/1949_genewa_-_i_kg.pdf, z dnia 27. 05 2018), II – polepszenia losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu (https://mswia.gov.pl/ftp/OCK/dokumenty_Prawo_MPH/1949_12_VIII_Konwencja_o_polepszeniu_losu_rannych.pdf, z dnia 27. 05 2018), III – traktowania jeńców wojennych (http://www.pck.org.pl/pliki/mph/1949_Genewa_-_III_KG.pdf, z dnia 27. 05. 2018), VI – ochrony cywilów w czasie wojny (https://mswia.gov.pl/ftp/OCK/dokumenty_Prawo_MPH/1949_12_VIII_IV%20konwencja_genewska.pdf, z dnia 27. 05. 2018). Ponadto do konwencji z 1949 r. zostały przyjęte w 1977 r. dwa protokoły dodatkowe: I – ochrona ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (http://www.pck.org.pl/pliki/konwencje/i_pd.pdf, z dnia 27. 05. 2018), II – ochrona ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych (http://www.pck.org.pl/pliki/konwencje/ii_pd.pdf, z dnia 27. 05. 2018). Międzynarodowe prawo humanitarne regulowanie jest również między innymi przez: Konwencję haską z 1954 r. (http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Haga.pdf, z dnia 27. 05. 2018) o ochronie dóbr kulturalnych w czasie konfliktów, Konwencję o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki z 1980 r. (https://mswia.gov.pl/ftp/OCK/dokumenty_Prawo_MPH/1980_10_XII_konwencja_o_zakazie_uzycia_pewnych_broni.pdf, z dnia 27. 05. 2018), Konwencję o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów z 1993 r. (<http://www.ipo.waw.pl/pl/konwencja/konwencjapdf.pdf>, z dnia 27. 05. 2018), Konwencję o zakazie użycia, składowania, produkcji i przekazywania min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu z 1997 r. (http://www.pck.org.pl/pliki/mph/1997_ottawa_-_miny.pdf, z dnia 27. 05. 2018)

Chociaż „człowiek człowiekowi wilkiem” był, jest i będzie powyższy zbiór deklaracji, konwencji, protokołów ma otwierać „parasol” ochronny nad ofiarami konfliktów, a także wyznaczać reguły postępowania stron w czasie konfrontacji zbrojnej.

Elementarne reguły międzynarodowego prawa humanitarnego

Nie ulega wątpliwości, że najważniejszą wartością zarówno w czasie wojny, jak i pokoju jest życie i zdrowie ludzkie, dlatego też w procesie tworzenia prawa humanitarnego zostały zdefiniowane podstawowe zasady, które powinny być respektowane przez strony walczące. Pierwsza z nich i najważniejsza zasada humanitaryzmu nie opowiada się za żadną ze stron konfliktu, obiektywnie roztacza wokół jednostek swoistą „barierę” celem łagodzenia ludzkiego cierpienia. Znajduje ona swoje odzwierciedlenie w: klauzuli Martensa (IV konwencja haska z 1907 r. (https://www.mswia.gov.pl/ftp/OCK/dokumenty_Prawo_MPH/1907_18_X_IV_konwencj_konwencja_haska.pdf, z dnia 31. 05. 2018) obejmująca sytuacje nieregulowane prawem humanitarnym, gdzie czytamy „(...) Wysokie Układające się Strony uważają za właściwe skonstatować, że w wypadkach nieobjętych przepisami obowiązującymi, przyjętymi przez nie, ludność i strony wojujące pozostają pod opieką i władzą zasad prawa narodów, wypływających ze zwyczajów, ustanowionych między cywilizowanymi narodami oraz z zasad humanitarności i wymagań społecznego sumienia”, klauzula ta została następnie wdrożona do art. 1 ust. 2 I protokołu dodatkowego; w postanowieniach art. 3 konwencji genewskich z 1949 r. – zgodnie z którym osoby nie uczestniczące w działaniach wojennych powinny być traktowane w sposób humanitarny bez względu na okoliczności. Należy również zaznaczyć, że opisywana zasada łączy się z zakazem powodowania niepotrzebnego cierpienia sprecyzowany po raz pierwszy w deklaracji petersburskiej, został on potwierdzony w art.

22 regulaminu haskiego (http://www.pck.org.pl/pliki/mph/1907_haga_-_iv_kh%20_regulamin.pdf, z dnia 31. 05. 2018) jako załącznik do IV konwencji haskiej z 1907 r., a także w art. 35 I protokołu dodatkowego z 1977 r. Równowaga pomiędzy zastosowaniem niezbędnych środków dla osiągnięcia „pożądanych” celów wojny, a wytycznymi humanitaryzmu odnosi się do zasady konieczności wojskowej. Mimo iż jak dotąd żadna z konwencji nie określiła prawnej definicji tej zasady, to jednak na podstawie ustaleń traktatowych, przyjętych zwyczajów i praktyki poszczególnych państw oraz międzynarodowego orzecznictwa możliwym jest sprecyzowanie dopuszczalności odwoływania się do konieczności wojskowej w kontekście konfliktu zbrojnego. Przeciwnicy na polu walki winni podejmować następujące działania: rzeczywiste i bezspornie konieczne - między walką zbrojną i „usankcjonowanym” celem wojny musi istnieć wyraźny związek (przeświadczenie, że działania te są niezbędne); dobierać środki i metody walki w sposób wprost proporcjonalny do rzeczywistej potrzeby - niekolidujące z uregulowaniami prawa humanitarnego. Zasada rozróżniania natomiast nakłada na walczących obowiązek wyraźnej dyferencjacji pomiędzy kombatantami a ludnością cywilną (czyli osobami niebiorącymi bezpośredniego udziału w walkach), obiektami wojskowymi i cywilnymi. Zasada ta znalazła swoje uregulowanie w art. 48 I protokołu dodatkowego, jak również w art. 13 II protokołu dodatkowego. Aby zapewnić chociażby minimalną równowagę będących bardzo często w skrajnej sprzeczności potrzeb wojskowych i humanitarnych wprowadzono zasadę proporcjonalności w I protokole dodatkowym art. 51 ust. 5 b i art. 57 ust. 2 b.

Mimo że zasady te są bardzo ogólne tworzą podstawy międzynarodowego prawa humanitarnego, bierze je się pod uwagę oceniając legalność aplikowanych przez strony konfliktu metod i środków prowadzenia walk (Marcinko, 2011-2012, s. 13 - 21).

Działalność Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża

Jednym z bardzo ważnych instrumentów międzynarodowego prawa humanitarnego jest Międzynarodowy Czerwony Krzyż (dalej: MCK), na który składają się następujące elementy: „krajowe stowarzyszenie Czerwonego Krzyża lub Czerwonego Półksiężycy, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża (dalej: MKCK) oraz Federacji Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy” (Kuźniar, 2006, s. 160). Warto podkreślić, że to do zadań MKCK należy dbałość o to, by stosowano się do obowiązujących konwencji i protokołów. Podstawa prawna, która upoważnia MKCK do podjęcia działań to art. 3 konwencji genewskich, a także II protokół dodatkowy. W sytuacjach nieregulowanych w konwencjach MKCK udziela pomocy na podstawie prawa inicjatywy humanitarnej zawartej w statucie MKCK i MCK. Od chwili powstania MKCK przeszedł długą drogę ewolucji i obecnie jego wysiłki obejmują szeroko rozumianą pomoc ofiarom wojen i konfliktów wewnętrznych: ludności cywilnej, żołnierzom, jeńcom oraz zapewnienie im humanitarnego traktowania, poszukiwanie osób zaginionych w czasie konfliktów, zaopatrzenie w żywność, leki, wodę, odzież i środki potrzebne do przeżycia, nie ustaje on też w dążeniach krzewienia międzynarodowego prawa humanitarnego. W swojej działalności kieruje się przede wszystkim poszanowaniem osoby ludzkiej i ochroną praw człowieka, a do podstawowych zasad wyznawanych przez MKCK zalicza się: „humanitaryzm, bezstronność, neutralność, uniwersalność, dobrowolność, niezależność, jedność” (Marcinko, 2011-2012, s. 14). Chociaż nie każda operacja przedsięwzięta przez MKCK kończy się sukcesem z uwagi na bardzo trudne, dynamiczne i zmieniające się okoliczności, w których przyjdzie mu działać to jednak niejednokrotnie jest on jedynym bastionem stojącym na straży przestrzegania chociażby minimalnych standardów humanitarnych.

Prawa człowieka a konflikt zbrojny

Choć pierwsze zaczątki idei praw człowieka zaczęły się kształtować już w starożytnej Grecji i Rzymie, to dopiero po drugiej wojnie światowej na skutek doświadczeń ludobójstwa kwestie te nabrały mocniejszego akcentu. Społeczność międzynarodowa uświadomiła sobie, że piecza nad tymi prawami i sposób jaki dane państwo zapewnia ich ochronę nie może być wyłącznie sprawą wewnątrzpaństwową, lecz problematyka ta dotyczy całej wspólnoty międzynarodowej. Nie można mówić o ochronie praw człowieka, bez wspomnienia o tzw. doktrynie interwencji humanitarnej, która zakłada, że na każdym państwie ciąży międzynarodowa powinność zapewnienia swoim obywatelom określonych praw, niezbędnych do istnienia społeczeństwa i utrzymania dobrych stosunków pomiędzy narodami. Obecnie w wyniku intensywnego rozwoju ochrony podstawowych praw jednostki, interwencja humanitarna, czyli podejmowanie różnego rodzaju działań w wielu obszarach i miejscach świata, w tym także interwencji zbrojnej w konflikty wewnętrzne stanowi istotny element prawa międzynarodowego. Działania zbrojne zarówno te wewnętrzne, jak i międzynarodowe łączą się nierozdzielnie z pogwałceniem praw człowieka, w tym najważniejszego z nich prawa do życia. Respektowanie i zagwarantowanie tego prawa – urzeczywistnianie przestrzegania innych praw, które inaczej mogą stać się nieosiągalnymi abstrakcjami. „Jako podstawowe zagrożenie prawa do życia akty międzynarodowe wskazują różnorodnie zjawiska: zbrodnie wojenne, ludobójstwo i rasizm; doraźne egzekucje bez wyroku sądu; zabójstwa motywowane politycznie; zabójstwa uchodźców; tzw. zaginięcia, gdy „wymazuje” się wszelkie dane świadczące o wcześniejszym istnieniu człowieka; terroryzm i branie zakładników; tortury; zagładę środowiska naturalnego; intencjonalne uniemożliwienie grupom ludności zaspokajania podstawowych potrzeb” (Hołda et al., 2011, s. 87). Pomimo że od lat akty międzynarodowe, jak i różnorodne instytucje chronią prawa jednostek, to jednak nagminnym jest brak ich poszanowania podczas działań zbrojnych. Swoistą cechą dzisiejszych konfliktów jest ich charakter lokalny odznaczający się wysokim stopniem okrucieństwa wobec bezbronnej ludności cywilnej – ludobójstwo, czystki etniczne, gwałty, tortury, rekrutowanie dzieci w szeregi armii są skutkami bezpośrednimi konfliktów. Nie bez znaczenia są też ich następstwa pośrednie – setki tysięcy uchodźców, sierot, ludzi okaleczonych, masowe migracje, długofalowe konsekwencje ekonomiczne, społeczne, dewastacja środowiska naturalnego.

Bośnia i Hercegowina w cieniu wojny 1992 - 1995

Konflikt w byłej Jugosławii miał wielorakie podłoże kulturowe, religijne, terytorialne, gospodarcze, narodowościowe, polityczne. „Na początku marca 1991 roku w Bośni i Hercegowinie, jednej z sześciu byłych republik Socjalistycznej Federalnej Republiki Jugosławii, przeprowadzono referendum w sprawie przyszłego statusu. Zdecydowana większość głosujących opowiedziała się za niepodległością. Decyzja Rządu Republiki o wystąpieniu z SFRJ spowodowała bojkot Serbów zamieszkujących Bośnię i Hercegowinę. W kwietniu 1992 roku wspólnota międzynarodowa uznała nową Republikę Bośni i Hercegowiny za niepodległe państwo. Mimo to, Republika Serbii zdecydowanie potępiła deklaracje niepodległościowe Bośni i Hercegowiny oraz wyraziła głęboką obawę o los około 600 000 Serbów zamieszkujących republikę. Na początku roku 1992 nastąpił wybuch walk w kraju” (http://www.unic.un.org.pl/jugoslawia/index.php?id=wojna_w_bosni_i_hercegowinie, z dnia 10. 06. 2018). Tak rozpoczął się najbardziej krwawy konflikt na terenie byłej Jugosławii, (między sobą walczyli – Muzułmanie – Chorwaci, Muzułmanie – Serbowie, Serbowie – Chorwaci),

podczas którego dokonywano: masowych egzekucji „(...) tych, co zostali we wsi, wyciągali z domów. Zabijali na podwórkach. Albo tam na skrzyżowaniu, w polu, na łące. Nastolatków też (...)” (Tochman, 2002, s. 82) – zakazanych w art. 32 i 147 Konwencji genewskiej o ochronie osób cywilnych podczas wojny; art. 40, art. 75 ust. 2a I protokołu dodatkowego do Konwencji genewskich o ochronie ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych; art. 4 ust. 2a II Protokołu dodatkowego o ochronie ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych; zbiorowych gwałtów „(...) kobiety zrozumiały po co przyszli. Zaczęły krzyczeć. Wzięły już trzy (...)” (Tochman, 2002, s. 61) – zabronionych w art. 27, 147 IV konwencji genewskiej, zgodnie z którymi gwałt jest zbrodnią wojenną; art. 75 ust. 2b, art. 76 ust. 1 I protokołu, art. 4 ust. 2e II protokołu; przetrzymywano ludność cywilną w obozach i więzieniach, gdzie dokonywano zabójstw, tortur, zmuszano do ciężkiej pracy „(...) niektórych, jeszcze żywych, pakowali na ciężarówki. Odjeżdżali w nieznaną. Dziś wiemy, że do obozów śmierci. Tam ich męczono (...)” (Tochman, 2002, s. 82) – regulacje odnośnie takiego postępowania znajdziemy w art. 32, 79 – 135 oraz 147 IV konwencji genewskiej, jak również w art. 11, 75 ust. 2 I protokołu oraz art. 4 II protokołu; przymusowych deportacji ludności cywilnej „(...) kazano im wsiadać do autobusów, znowu bito. (...) Zawieziono je na front i polecono iść przed siebie (...)” (Tochman, 2002, s. 84) – wzbronione przez art. 49, 147 IV konwencji genewskiej, art. 85 ust. 4 a I protokołu i art. 17 ust. 2 II protokołu dodatkowego; głodzenia ludności cywilnej jako metody walki oraz blokowanie dostępu konwojom humanitarnym „(...) jedli trawę, korzenie, kwiaty, leszczyny. I chleb pieczony z mielonych kolb kukurydzy (...)” (Tochman, 2002, s. 24) – kwestie te uregulowane są w art. 54 ust. 1 i 2 I protokołu, art. 14 II protokołu, znajdują też swoje odzwierciedlenie w art. 59 – 62, 69 i 70 IV konwencji genewskiej; terroryzowano ludność cywilną i niszczone obiekty cywilne „(...) wjechaliśmy do Bośni od południowej strony. Nim nastał zmierzch, zdążyliśmy zobaczyć wioski, w których nikt już nie mieszkał. Domy i świątynie zrównano z ziemią. Co zrobiono z ludźmi? (...)” (Tochman, 2002, s. 7) – postępowanie takie jest sprzeczne z art. 33, 18, 16 IV konwencji genewskiej, art. 51 ust. 2, 4, 6, art. 52 ust. 1 i 2, art. 57, art. 85 I protokołu dodatkowego oraz art. 13 II protokołu; dopuszczano się bezprawnych aresztowań ludności celem pozyskania zakładników do późniejszej wymiany „(...) zapakowali już cały autobus na wymianę jeńców (...)” (Tochman, 2002, s. 100) – działania te są niedopuszczalne przez art. 3 ust. 1 b wspólny dla czterech konwencji genewskich, art. 34, 147 IV konwencji genewskiej, art. 75 ust. 2 c I protokołu, art. 4 ust. 2c II protokołu.

To tylko niektóre z brutalnych metod walki jakie stosowano podczas konfliktu w Bośni i Hercegowinie można tu jeszcze wymienić ataki i okradanie konwojów z pomocą humanitarną, zbrojne ataki na siły ONZ oraz strefy bezpieczeństwa, wykorzystywanie niewinnej ludności cywilnej jako „żywych tarcz”, uniemożliwianie ewakuacji osób rannych, chorych, celowe i dokonywane na ogromną skalę zniszczenia, czyny te są pogwałceniem prawa humanitarnego i praw człowieka. Pomimo pomocy Międzynarodowego Czerwonego Krzyża oraz obecności sił pokojowych ONZ wojna w Bośni i Hercegowinie była apokalipsą w dosłownym znaczeniu tego słowa dla ludności zamieszkującej te tereny.

Czystki etniczne

W konflikcie tym „wszyscy byli przeciwko wszystkim”, każda ze stron dopuściła się najgorszych okrucieństw. Szczególnym elementem tej wojny były czystki etniczne, czyli pró-

ba eksterminacji przez grupę etniczną dominującą na danym terytorium, ludności przynależącej do innej grupy etnicznej, do których doszło w Bośni.

Czystki etniczne nie tylko godzą w myśl przewodnią międzynarodowego prawa humanitarnego, które zakłada jednakowe traktowanie jednostek bez względu na wyznanie, poglądy polityczne, rasę, narodowość, ale także stanowią dla niego zagrożenie. Jak wiadomo każde działanie zbrojne w jakimś stopniu niesie ze sobą łamanie międzynarodowego prawa humanitarnego, lecz jest to efekt uboczny tychże działań, w przypadku czystek etnicznych jest to działanie konsekwentne i świadome. O ile w „tradycyjnym konflikcie” strony walczące chcą osiągnąć określony cel wojskowy (miasto, terytorium), tutaj mamy do czynienia z celem w postaci ludności cywilnej. Należy też zwrócić uwagę na to, że prawo humanitarne nie reguluje w pełni tego typu konfliktów – konfliktów, gdzie każdy walczy z każdym, a kwestia okupacji jest złożona z uwagi na fakt, że linia frontu oddzielająca strony walczące jest niestabilna.

Zjawisko czystki etnicznej nie tylko narusza fundamentalne prawa człowieka jako jednostki, lecz również łamie je z powodu przynależności osoby do danej grupy narodowej. Mimo iż, na przestrzeni lat zostało przyjętych wiele międzynarodowych aktów prawnych zapewniających ochronę mniejszości zawartych między innymi w art. 27 Obywatelskiego i Politycznego Paktu Praw Człowieka z 1966 r. (https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/04/Miedzynarodowy_Pakt_Praw_Obywatelskich_i_Politycznych.pdf, z dnia 10. 06. 2018), art. 4 Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej z 1966 r. (https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/04/Konwencja-Likwidacja_Dyskryminacji_Rasowej.pdf, z dnia 10. 06. 2018), jak również w dokumentach odnoszących się całościowo do tych zagadnień, np. w Deklaracji w sprawie praw osób należących do mniejszości narodowych lub etnicznych, religijnych i językowych z 1992 r. (https://www.spoleczenstwoobywatelskie.gov.pl/sites/default/files/deklaracja_praw_osob_nalezacych_do_mniejszosci.pdf, z dnia 10. 06. 2018) czy Konwencji Ramowej na rzecz ochrony mniejszości narodowych z 1995 r. (<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20020220209/O/D20020209.pdf>, z dnia 10. 06. 2018), to czystki etniczne cały swój „wachlarz” zbrodni kierują przeciwko ludności cywilnej, która powinna być pod szczególną ochroną w każdym konflikcie zbrojnym.

Międzynarodowy Trybunał Karny dla byłej Jugosławii

Łamanie zasad i praw prowadzenia wojny jest przesłanką odpowiedzialności indywidualnej jednostek przed wymiarem sprawiedliwości zarówno krajowym, jak i międzynarodowym. Można przyjąć, że międzynarodowy wymiar sprawiedliwości stanowi ogół wytycznych i organów przyjętych przez prawo międzynarodowe mających za zadanie karanie osób, które dopuściły się zbrodni przeciwko ludzkości, pokojowi, zbrodni wojennych.

Pomimo wysiłków zarówno sił pokojowych ONZ, jak i na drodze dyplomatycznej zmierzających do uregulowania konfliktu, strony nie dążyły do pokojowego zakończenia wojny. W związku z ogólnym naruszeniem norm prawa humanitarnego i przerażającej praktyki czystek etnicznych Rada Bezpieczeństwa ONZ działając w oparciu o rozdział VII Karty Narodów Zjednoczonych „22 lutego 1993 r. przyjęła rezolucję nr 808 i 25 maja rezolucję nr 827, na mocy której powołano do życia Międzynarodowy Trybunał Karny ds. Zbrodni w byłej Jugosławii (dalej: MTKJ)” (Łoś i Regina – Zacharski, 2010, s. 301), jego głównym celem było przywrócenie i utrzymanie pokoju. „Zakres Trybunału obejmował:

- ciężkie naruszenia konwencji genewskich (KG) – są to naruszenia wymienione we wspólnych artykułach: 50 KG I, 51 KG II, 130 KG III i 147 KG IV,
- naruszenia praw i zwyczajów wojny – katalog zbrodni pierwotnie określony został w załączniku do IV konwencji haskiej dotyczącej praw i zwyczajów wojny lądowej oraz potwierdzony w Karcie Międzynarodowego Trybunału Wojskowego,
- zbrodnię ludobójstwa,
- zbrodnie przeciwko ludzkości” (Łubiński, 2011-2012, s. 85).

Przed Trybunałem „Stanęło przed nim ponad 160 osób, głównie polityków wysokiego i średniego szczebla oraz dowódców wojska, policji i oddziałów paramilitarnych. Ponad 80 osób zostało skazanych, 19 uniewinnionych, pozostali zostali m.in. przekazani sądom krajowym lub zmarli w areszcie. Orzecznictwo MTKJ przyczyniło się do bezprecedensowego rozwoju międzynarodowego prawa karnego, a doświadczenia związane z jego funkcjonowaniem stały się impulsem do powstania w 2002 r. Międzynarodowego Trybunału Karnego – pierwszego w historii stałego trybunału dla osób oskarżonych o zbrodnie międzynarodowe” (<https://www.pism.pl/publikacje/komentarz/nr-72-2017>, z dnia 10. 06. 2018). Trybunał zakończył swoją działalność w 2017 roku. „Ściganiem i karaniem innych jugosłowiańskich zbrodniarzy, którzy nie zostali ujęci i osądzeni przez MTKJ, będą od 2018 r. zajmować się wyłącznie sądy krajowe w poszczególnych państwach bałkańskich, a także utworzone pod nadzorem ONZ tzw. trybunały umiędzynarodowione w Kosowie oraz w Bośni i Hercegowinie” (<https://www.pism.pl/publikacje/komentarz/nr-72-2017>, z dnia 10. 06. 2018).

Koniec wojny - skutki

Wojna zakończyła się podpisaniem krwawo okupionego porozumienia pokojowego 21 listopada 1995 r. w Dayton (w stanie Ohio) - Konflikt ten „pociągnął za sobą nie tylko straty w ludziach, ale także zmiany demograficzne. W Bośni i Hercegowinie w 1991 r. mieszkało 4 784 tys. ludności a w roku 2001 jedynie 3 942 tys. Straty ludności wynosiły 423 tys., czyli 9,7% społeczeństwa. Wśród tej liczby śmierć poniosło około 80-90 tys. mieszkańców Bośni, drugie zaś tyle zostało kalekami. Na początku 1996 r. prawie 1 259 tys. mieszkańców tej republiki przebywało na uchodźstwie. Około 130 tys. Muzułmanów było uwięzionych i przetrzymywanych w obozach zakładanych przez Serbów. Ocenia się, że w Bośni i Hercegowinie powstało ponad 200 takich obozów. Straty w Bośni i Hercegowinie były największe ze wszystkich republik” (Łoś i Regina – Zacharski, 2010, s. 307).

Walki zbrojne w Bośni i Hercegowinie wyraźnie unaocznily mankamenty międzynarodowego mechanizmu, powstałego w celu zapobiegania wojnom. Pokazały jego słabość, gdyż system ten nie był w stanie doprowadzić do zaprzestania walk, jak i wyegzekwować poszanowania podstawowych zasad międzynarodowego prawa humanitarnego.

Wnioski

Ludzie od wieków walczą ze sobą, rozwój cywilizacji oraz takich dziedzin nauki jak filozofia, etyka, prawo spowodował, że społeczność międzynarodowa dojrzała do tego, aby ustalić podstawowe prawa i zasady, które wyznaczałyby pewne granice konfliktom i jednocześnie rządziły chaosem wojny chroniąc ludność cywilną. Jak zostało przedstawione podczas konfliktu w Bośni i Hercegowinie normy międzynarodowego prawa humanitarnego oraz te zabezpieczające prawa człowieka były notorycznie naruszane. Lecz nie wynika to z faktu, iż ten zbiór obyczajów wojennych i praw jest nieadekwatny, lecz po pierwsze jest to rezultat braku chęci ich uszanowania, po drugie ograniczonych środków (sankcji), które zapewniłyby ich egzekwowanie, po trzecie i najważniejsze nie są one trwale i świadomie ukształtowane w umysłach przywódców państw, dowódców wojskowych, opinii publicznej.

Bibliografia

1. Hołda J., Hołda. Z., Ostrowska D., Rybczyńska. J. A. (2011). *Prawa człowieka – zarys wykładu*. Warszawa: Wyd. Wolters Kluwer.
2. Kubiak K. (2005). *Wojny, konflikty zbrojne i punkty zapalne na świecie*. Warszawa: Wyd. TRIO.
3. Kuźniar R. (2006). *Prawa Człowieka – prawo, instytucje, stosunki międzynarodowe*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe „Scholar”.
4. Łoś R., Regina – Zacharski J. (2010). *Współczesne konflikty zbrojne*. Warszawa: Wyd. Naukowe PWN.
5. Łubiński P. (2011 – 2012). *Sadownictwo międzynarodowe w kontekście rozwoju międzynarodowego prawa humanitarnego*, [w:] *Osiągnięcia i wyzwania Międzynarodowego prawa humanitarnego*, red. Marcinko M. Kraków: Małopolski Oddział Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża.
6. Marcinko M. (2011 – 2012). *Podstawowe zasady Międzynarodowego prawa humanitarnego*, [w:] *Osiągnięcia i wyzwania Międzynarodowego prawa humanitarnego*, red. Marcinko M. Kraków: Małopolski Oddział Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża.
7. Tochman W. (2002). *Jakbyś kamień jadła*. Sejny: Wyd. Fundacja Pogranicze.
8. https://www.mswia.gov.pl/ftp/OCK/dokumen-ty_Prawo_MPH/1856_16_IV_Deklaracja_w_przedmiocie_prawa_wojny_morskiej_Paryz.pdf.
9. http://www.pck.org.pl/pliki/mph/1864_genewa_-_ranni_zolnierze.pdf.
10. http://www.pck.org.pl/pliki/mph/1868_Petersburg_-_pociski_wybuchajace.pdf.
11. [http://www.wiedza.szczytno.pl/strona,Deklaracja_brukselska_\(1874\).asp](http://www.wiedza.szczytno.pl/strona,Deklaracja_brukselska_(1874).asp).
12. <https://www.mswia.gov.pl/ftp/OCK/>

- dokumenty_Prawo_MPH/1925_17_VI_Protokol_%20uzywania_gazow_duszacych.pdf.
13. http://www.pck.org.pl/pliki/mph/1929_27_VII_Konwencja_Genewska_o_polepszeniu_losu_chorych_i_rannych_w_armjach_czynnych,%20Genewa.pdf.
 14. http://www.pck.org.pl/pliki/mph/1949_genewa_-_i_kg.pdf.
 15. https://mswia.gov.pl/ftp/OCK/dokumenty_Prawo_MPH/1949_12_VIII_Konwencja_o_polepszeniu_losu_rannych.pdf.
 16. http://www.pck.org.pl/pliki/mph/1949_Genewa_-_III_KG.pdf.
 17. https://mswia.gov.pl/ftp/OCK/dokumenty_Prawo_MPH/1949_12_VIII_IV%20konwencja_genewska.pdf.
 18. http://www.pck.org.pl/pliki/konwencje/i_pd.pdf.
 19. http://www.pck.org.pl/pliki/konwencje/ii_pd.pdf.
 20. http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Haga.pdf.
 21. https://mswia.gov.pl/ftp/OCK/dokumenty_Prawo_MPH/1980_10_XII_konwencja_o_zakazie_uzycia_pewnych_broni.pdf.
 22. <http://www.ipo.waw.pl/pl/konwencja/konwencjapdf.pdf>.
 23. http://www.pck.org.pl/pliki/mph/1997_ottawa_-_miny.pdf.
 24. https://www.mswia.gov.pl/ftp/OCK/dokumenty_Prawo_MPH/1907_18_X_IV_konwencja_haska.pdf.
 25. http://www.pck.org.pl/pliki/mph/1907_haga_-_iv_kh%20regulamin.pdf.
 26. http://www.unic.un.org.pl/jugoslawia/index.php?id=wojna_w_bosni_i_hercegowinie.
 27. https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/04/Miedzynarodowy_Pakt_Praw_Obywatelskich_i_Politycznych.pdf.
 28. https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/04/Konwencja-Likwidacja_Dyskryminacji_Rasowej.pdf.
 29. https://www.spoleczenstwoobywatelskie.gov.pl/sites/default/files/deklaracja_praw_osob_nalezacych_do_mniejszosci.pdf.
 30. <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20020220209/O/D20020209.pdf>.
 31. <https://www.pism.pl/publikacje/komentarz/nr-72-2017>.

**CZASOPISMO NAUKOWE
SECURITY REVIEW**

Wyższa Szkoła Informatyki
i Zarządzania w Rzeszowie
Ul. Sucharskiego 2
35-225 Rzeszów

Redaktor Naczelna:
Anna Kardasz
mail: annakardasz9@gmail.com

Redaktor Techniczny: Kamil Gefert

www.securityreview.pl

